

Видер ирроне Келл -
Робертсман,

338

7-33

25 APR 2013

338

-33

17 FEB 2010

Հ. Ս. Խ. Հ. ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄՈՏ

Սոցիալական Դաստիարակության Գլխ. վարչություն

№ 15 ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍԵՐԻԱ № 15

Բ. Ն. ԺԱՎՈՐՈՆԿՈՎ 3ԵՎ Ս. Ն. ԶՅՈՒԲԻՆՍԿԻՅ

13398
ՄԱՆՐ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Թարգ. Հ. ՀՈՎԹԿԻՄՅԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ. - ՅԵՐԵՎԱՆ. 1927

ՏՆԱՅԻՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ: ԱՐԶԵՍ: ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ ՄԻՆՁԵՎ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ.

Պ. ԲՂՅՈՒՆԱՔԵ- Արտադրութեան յերկու հիմնական բաժին-
բաժնի մէջ: Ներքին են արդյունաբերութիւնը և գյուղա-
տնտեսութիւնը: Արդյունաբերութեան մեջ մարդը ներ-
գործում է անկենդան բնութեան և անորգանական պրո-
ցեսսների վրա, իսկ գյուղատնտեսութեան մեջ՝ կենդանի
օրգանիզմների, կենսական պրոցեսների վրա: Արդյունա-
բերական աշխատանքը կատարվում է արհեստական մի-
ջավայրում, վոր ստեղծում է հենց ինքը մարդը, իսկ
գյուղատնտեսութիւնը տեղի չէ ունենում բնութեան մեջ,
բնական միջավայրում:

Նախած արդյունաբերական աշխատանքի արտասիւ-
նների (պրոդուկտ) վաճառման պայմաններին, արտադրու-
թեան պրոցեսի տեխնիկական առանձնահատկութիւններին
և բանվորի դեպի գործատերն ունեցած հարաբերութիւն-
ներին՝ կարելի չէ վորոշել արդյունաբերութեան վեց հիմ-
նական ձև.— 1) տնային արտադրութիւն, 2) արհեստ,
3) տնայնագործութիւն, 4) մանուֆակտուրա, 5) ֆաբրի-
կա և 6) արտադրողական արտել կամ արտադրողական
ընկերութիւն:

ՅՈՒՆԱՅԻՆ ԱՐՏԱ- Տնային արտադրութիւն է կոչվում,
գրութիւն: յերբ արդյունաբերական գործվածքները
պատրաստվում են վորեւէ տնտեսութեան սեփական կա-
րիքների համար և այն ել, իբրեւ ընդհանուր կանոն, հենց
նույն այդ տնտեսութեան սահմաններում ձեռք բերած
հում նյութից: Արդյունաբերութեան այդ ձևը շատ ավե-

լի հին և հողագործությունից: Նույնիսկ զարգացման շատ ցած մակարդակի վրա կանգնած ժողովուրդները ծանոթ են զանազան արդյունաբերական վարպետության— նետ-աղեղ շինելուն, ծառերի կեղևից կամ արմատներից ամաններ հյուսելուն, բրուտության, կաշի դաբաղելու և այլն: Յերբ հողագործությունն առաջ յեկավ, արդյունաբերության այդ ձևն ավելի ևս զարգացավ: Մինչև այժմ ել գյուղական ընտանիքներն այն վայրերում, ուր փոխանակությունը շատ քիչ և զարգացած, իրենց կարիքների մեծ մասը բավարարում են հենց իրենց աշխատանքով: Հենց այժմ ել Նորհրդային Միության խուլ անկյուններում գյուղական ընտանիքն ինքն և պատրաստում իր հագուստը վուշից, բամբակից, բրդից կամ այլ նյութից, վոր ինքն և մշակել, իր սեփական ձեռքերով և շինում իր տունը իր իսկ անտառի փայտից, ինքն և պատրաստում իր տրեխները և այլն և այլն:

Նրա զարգաց- Սեփական կարիքները բավարարող արմատ և առաջին տաղրությունն իր աստիճանական զարգացման ընթացքում լերկու շրջան և անցնում: Սկզբնական շրջանում արտադրության արգասիքն ամենևին չի վաճառվում, արտադրողն ինքն և սպառում ամբողջը: Յերկրորդ շրջանում արգասիքի վորոշ մասը— ավելցուկը, վոր արտադրողին պետք չէ իր սեփական գործածության համար,— վաճառքի յե դրվում, տեղի յե ունենում փոխանակություն: Առաջինից յերկրորդ շրջանին անցումն առաջ և գալիս գլխավորապես գյուղացիական տնտեսության շերտավորման պատճառով: Գյուղացին, վորպեսզի բավարարի իր բոլոր տնտեսական պահանջները, պետք և ունենա հողամասի վորոշ միևիմուտ: Քանի դեռ այդ միևիմուտը կա, նա կարիք չի զգում դրսից իր սպառման համար անհրաժեշտ պիտույքներ գնելու: Բայց գյուղական ազգաբնակչությունը շերտավորվում և, առաջ

են գալիս մեծ հողատերեր, վորոնք իրենց պետքից ավելի արգասիքներ են արտադրում, և սակավահող գյուղացիներ, վորոնց չեն բավականացնում իրենց արտադրած արգասիքները: Մեծ հողատեր տնտեսություններն սկսում են ծախել իրենց արգասիքների ավելցուկը, իսկ սակավահող ընտանիքներն ստիպված են լինում գնել ինչ վոր պակասում և իրենց: Այսպիսով, գյուղացու աշխատանքի արգասիքը հանվում և տեղական շուկան, իսկ այնուհետև ընկնում և առևտրի խողովակների մեջ:

Մեր գյուղի շուկաներում սովորաբար կարելի չէ տեսնել գյուղացիական տնային արտադրության զանազան արգասիքներ,— քաթան, մանած, մահուդ, փայտից շինած իրեր և այլն, վոր արտադրված են վոչ թե հատկապես ծախելու, այլ սեփական գործածության համար, բայց ծախու յեն հանված կամ սեփական տնտեսության համար ավելորդ լինելու և կամ փողի կարիք ունենալու պատճառով: Հենց դրա համար ել ներկա դեպքում մենք գործ ունենք վոչ թե արհեստի կամ տնայնագործական արդյունաբերության, այլ դարձյալ նույն տնային արտադրության հետ, վոր պատահաբար կամ մասամբ և միայն տշխատում վաճառելու համար:

Տես այն արտադրության քայքայման գրույթն և այլն: Վրոցեսսն առաջ և գնում փոխանակային յուրը: տնտեսության աճման գուգընթաց: Դեռ այժմս ել, մեր աչքերի առջև, արտադրության մի ճյուղը մյուսի յետևից պոկվում և տնային տնտեսությունից և ինքնուրույն ձեռնարկության բնույթ ստանում: Այսպես, որինակ, քիչ առաջ սպիտակեղենի լվացքն արտասահմանում տնային տնտեսության մի ճյուղն եր կազմում, ճիշտ այնպես, ինչպես հագուստ կարելը, գուլպա գործելը, հաց թխելը և այլն: Մեղնում: Նորհրդային Միության մեջ, մինչև այժմ ել կերակուր պատրաստելը, նույնիսկ քաղաքում, կազմում և տնային տնտեսության հաստատուն

բաղկացուցիչ մասը: Բայց Արևմտյան Յեվրոպայում և Ամերիկայում ճաշարանային կյանքի զարգացումը հետզհետե մահվան և դատապարտում նաև տնային տնտեսութեան այդ ճյուղը:

Այնուամենայնիվ կան վորոշ պայմաններ, վորոնք պահպանում են գյուղում արդյունաբերութեան այդ ձևը, ինչպես և մանր գյուղացիական արդյունաբերութեան մյուս ձևերը: Բանն այն է, վոր արտադրութեան պրոցեսը հողագործութեան մեջ ընդհատվում է ձմեռվան ամիսներին: Խորհրդային Միութեան շատ վայրերում, ցուրտ կլիմայի պատճառով, այդ ընդհատումները շատ լերկար են տևում — տարվա մեծ մասը: Ձմեռը հողագործի աշխատանքը յեթեքոյորովին չի դադարում, համենայն դեպս մեծ չափով կրճատվում է. հողագործին մնում է գլխավորապես իր անասունները խնամել: Ձմռան այդ ազատ ժամանակի գոյութիւնը հենց պահպանում է գյուղական տնտեսութեան դանազան տեսակի տնային արդյունաբերութիւնը: Գյուղացին կարող է շահավետ համարել ձմեռն իր տնտեսութեան արգասիքների մշակելը, թեկուզ նրա աշխատանքը վարձատրվի ամենաչնչին չափով: Այսպես, որինակ, մեր գյուղերում մինչև այժմ ել լայն չափով տարածված է տնային մանվածքն ու ջուլհակութիւնը՝ սեփական կարիքների համար: Վուշի, կանեփի* մանելը ձմեռ ժամանակ մեր գեղջկուհիների գլխավոր զբաղմունքն է: Յեթե թել մանելը փողով գնահատելու լինենք, չափազանց չնչին գումար կստանանք: Ամբողջ շաբաթվա ընթացքում գեղջկուհին մանելու համար կվաստակի վոչ ավելի քան 60-70 կոպեկ: Չնայած դրան՝ տանը մանելը — տնային ջահրան, իլիկը — պահպանվում է չափազանց համառ կերպով: Առանց դրան գեղջկուհու բանվորական ուժը կարող է ամենևին գործադրութիւն չգտնել. դրա համար ել գյուղացին

* Մեզնում տարածված է բուրդ-բամբակ մանելը:—Մ. Թ.:

գտնում է, վոր ավելի լավ է չնչին բան վաստակել, քան ամենևին չվաստակել:

Արհեստ:

Տնային տնտեսութեան քայքայման հետևանքով արդյունաբերական աշխատանքի միմյանցից զատվող և առանձնացող ճյուղերն արհեստի բնույթ են ստանում: Արհեստ ասելով հասկանում ենք արդյունաբերութեան այնպիսի մի ձև, վորի դեպքում մանր արտադրողը վոչ թե իր գործածութեան համար է արգասիք պատրաստում, այլ կողմնակի սպառողի, առանց վորևէ առևտրական միջնորդի: Կարելի չէ տարբերել արհեստի յերկու տեսակ — վարձու և ծախու: Առաջին դեպքում արհեստավորն սպառողի պատվերով մշակում է այն հում նյութը, վոր պատկանում է հենց սպառողին: Արհեստավորն այդ դեպքում պատրաստվող արգասիքի սեփականատերը չի: Այդ արգասիքն արտադրութեան ամբողջ ընթացքում պատկանում է պատվեր տվողին: Յերկրորդ դեպքում արհեստավորը մշակում է իրեն իսկ պատկանող հում նյութը, վոր ձեռք է բերել իր սեփական տնտեսութեան մեջ կամ դնել իր հաշվին: Արգասիքն այս դեպքում պատկանում է սկզբում արհեստավորին, իսկ հետո դառնում է սպառողի սեփականութիւնը:

Արհեստի առաջին ձևն ավելի հին է: Արհեստի ձեզեզը:

Չափազանց պարզ գործիքների տեր արհեստավորը շրջում է սպառողների տները, աշխատանք է վորոնում և գտած աշխատանքը կատարում է հենց պատվեր տվողի տանը: Վարձու արհեստի այս ձևը, վոր կարելի չէ անվանել արտատնային արվեստ, մինչև այժմ ել գոյութիւն ունի և շատ է տարածված մանավանդ ռուսական գյուղերում: Այդպիսի արտատնային վարձու արհեստավորներ են, որինակ, բուրդ-բամբակ գզողները, հյուսները, քարտաշները, դանակ սրողները, ապակի գցողները և այլն: Արտատնային արհեստի բնորոշ գիծն այն է, վոր արհեստավորն աշխատում է գործ տվողի

տանը կամ շենքում: Այդպիսի արհեստը հնարավոր է միայն
այն դեպքում, յերբ արտադրութեան գործիքները շատ
պարզ են, և արհեստավորը հեշտութեամբ կարող է կրել
հետը մի տեղից մյուսը: Բայց կա արհեստների մի ամբողջ
շարք, վորոնք արտադրութեան շատ խոշոր գործիքներ են
պահանջում: Այդ դեպքում արհեստավորն աշխատանքը
փոխադրում է իր տունը. այդտեղ արդեն մենք տեսնում
ենք տնային վարձու արհեստը: Արտատնային արհեստի
դեպքում արհեստավորի գլխավոր ուժը նրա աշխատանքն
է և վոչ թե ունեցած արտադրութեան գործիքները: Իսկ
տնային արհեստի մեջ արտադրութեան միջոցներն են
սկսում մեծ դեր խաղալ: Տնային վարձու արհեստ է, որի-
նակ, շուրհակութիւնը, ջաղացականութիւնը, դարբնու-
թիւնը և այլն:

Ծախու և վարձու արհեստի այդ յերկու ձևերն սկզբում
շատ ելին տարածված:

Առաջին արհեստավորները միջնադարյան քաղաքում
շատ չնչին սեփականութիւնն—միջոցներ ունեյին: Դրա
համար ել նրանք կարող եյին միայն վարձով բանել: Ար-
հեստային արտադրութեան աճման հետ զուգընթաց մե-
ծացավ նաև արհեստավորների հարստութիւնը, և նրանք
հնարավորութիւն ստացան նյութեղեն գնել իրենց հաշ-
վին, վոր բավական շահավետ եր նաև պատվեր տվողի
համար, քանի վոր արհեստավորները կարող եյին ավելի
յով ճանաչել նյութեղենի հատկութիւնը: Այդպիսով ար-
հեստավորն սկսեց մշակել իր սեփական նյութեղենը—առաջ
յեկով ծախու արհեստը. արգասիքը կամ վաճառքի յեր
հանվում կամ պատրաստվում եր սպառողի պատվերով
վերջինիս համար: Համեմատն դեպս արգասիքն անմիջա-
պէս անցնում եր արտադրողից սպառողին, առանց առե-
տրական միջնորդի:

Առհեստի աճ. Նորագույն ժամանակը բնորոշվում է
կումբ: Ինքնուրույն արհեստի խիստ անկումով:
Սակայն դա չի նշանակում, թե արհեստը վերջնականա-

պէս թողնում է ասպարեզը: Արհեստավորների թիվը
նույնիսկ աճում է: Այսպէս, Գերմանիայում 1816 թվին
հաշվում եր կես միլիոն սեփական գործի տեր արհեստա-
վոր, 1861 թվին—մի միլիոն, իսկ 1895 թվին—1,3 մի-
լիոն: Սակայն լեթե արհեստավորների թվական աճումը
համեմատենք գործարանային բանվորների թվի աճման
հետ, կտեսնենք, վոր առաջինների աճումը շատ ավելի
գնադաղ է առաջ գնում:

Արհեստի անկումն արտահայտվում է գլխավորապէս
արհեստավորի վաստակի անկմամբ, վորի ազդեցութեամբ
առաջ է գալիս հետևյալ նշանակալից փոփոխութիւնը.
արհեստը, վոր Արևմուտքում նախապէս զուտ քաղաքային
արտադրութիւնն եր, նորագույն ժամանակում փոխադր-
վում է գյուղը կամ խոշոր քաղաքներից՝ փոքրիկ քաղաք-
ները: Այսպէս, Գերմանիայում արհեստավորների կեսից
ավելին ապրում է այժմ գյուղերում կամ փոքրիկ քաղաք-
ներում: Մեծ քաղաքում արհեստավորը հետզհետե ավելի
և ավելի յե դժվարանում արդյունաբերութեան նոր ձևերի
մրցմանը դիմանալ: Արհեստավորը կամ թողնում է իր
արհեստը և մտնում գործարան, կամ դառնում է տնային
բանվոր և աշխատում վաճառատան (մագազին) համար և
կամ արդյունաբերական կապիտալիստի պատվերով:

Բայց արհեստի այս անկումը մեծ քաղաքներում բա-
ցատրվում է վոչ այնքան այն հանգամանքով, վոր ար-
հեստն ստիպված է լինում մրցել մեքենայի հետ, վորչափ
առևտրի զարգացմամբ քաղաքում: Քաղաքային բնակչու-
թիւնը հետզհետե ավելի և ավելի յե վարժվում իր կարիք-
ները բավարարելու համար վաճառատնից գնել իրեն անհրա-
ժեշտ ապրանքները: Նույնիսկ իրերի վերանորոգութիւնը,
վոր առաջ հանձնարարվում եր արհեստավորներին, այժմ
ավելի և ավելի կենտրոնանում է նույն վաճառատանը,
վորտեղից գնված է տվյալ իրը: Այսպիսով վոչ թե գոր-
ծարանը, այլ հենց վաճառատներն են ներկայանում ար-

հետի գլխավոր թշնամին՝ դարձնելով արհեստավորին կապիտալիստի տնային վարձու բանվորը:

Մեհեսթ Ռուսաստանում: Ռուսաստանում քաղաքային արհեստը յերբեք այն դերը չի կատարել, ինչ վոր Արևմուտքում:

Սակայն այդ չի նշանակում, թե Ռուսաստանի համար արհեստը արտադրության միանգամայն ոտար ձև է: Ընդհակառակը, Ռուսաստանում ներկայումս արհեստը համեմատաբար ավելի շատ է զարգացած, քան Արևմուտքում—բայց վոչ թե քաղաքում, այլ գյուղում: Յեթե կենտրոնական Ռուսաստանում տիրող գյուղական արգյունաբերությունը տնայնագործությունն է, սևահող և հարավային Ռուսաստանում տիրապետող գյուղական արհեստն է: Դա բացատրվում է նրանով, վոր հողագործական հարավում գյուղական տնտեսությունը շատ ալլազան հուսնյութեր է արտադրում, վորը և մշակվում է հենց տեղում: Սկզբում այդ վերամշակումը կատարվում էր նույն այդ գյուղացիական ընտանիքի ձեռքով. արդյունաբերության տիրող ձևը տնային արտադրությունն էր՝ սեփական կարիքները բավարարելու համար: Բայց մի կողմից նախնական բազմանդամ ընտանիքի, մյուս կողմից էլ գյուղական տնտեսության քայքայման ազդեցությամբ քիչ-քիչ սեփական կարիքները բավարարող արտադրությունը փոխվում է արհեստի:

Եճպես ռուսից Այս պրոցեսը հաճախ կարելի էր դիտել Ռուսաստանում: Վերցնենք, որինակ, Եթ աս յե Ռուսաստանի հողագործական հարավում կավ արհեստը: Եթ և կերպով տարածված տնային շուկակությունը: Սկզբում տնային շուկակությունը ամեն մի գյուղական ընտանիքի սեփականությունն էր: Դեռ այժմ էլ հարավում կան գյուղեր, ուր համարյա ամեն մի տուն շուկակի դադգյան ունի, վորի վրա ձմեռը զանազան գործվածքներ է հյուսում իր կարիքների համար: Բայց վաղեմի

տնային շուկակությունը պահպանած այդ գյուղերը սովորաբար պատկանում են այն գյուղերի շարքին, ուր գյուղացիների մեծ մասն ապահովված է հողով: Իսկ սակավահող գյուղերում առաջ են գալիս մասնագետ-շուկակներ, վորոնք սկսում են զբաղվել շուկակությամբ, իրենք մասնագիտական արհեստով և վարձով մշակում են այն մանածները, վոր ուրիշ գյուղացիք հանձնում են նրանց գործելու: Սովորաբար, նույնիսկ բացառապես, շուկակները առաջ են գալիս հողագործի կամ սակավահող գյուղացիներից, վորոնք ստիպված են իրենց գոյությունը պահելու համար վորեն վոչ հողագործական աշխատանք վորոնել: Դառնալով մասնագետ-շուկակներ, նրանք հասնում են վորոշ վարպետության, վորից գուրկ են տնային շուկակ կանայք: Դրա համար էլ այն գյուղացի ընտանիքները, վորոնք կանեփ են ցանում և նրանից տանը թել մանում, շահավետ են համարում այդ թելը, փոխանակ տանը գործելու իրենց ձեռքով, տալ մասնագետ շուկակին գործելու փոքր վճարով: Այսպիսով սկզբնական տնային շուկակությունից, վոր կատարվում էր սեփական կարիքների համար, առաջ է գալիս շուկակության արհեստը:

Շուկակությունն ամենատարածված արհեստն է Ռուսաստանի հարավում: Դրեթե յուրաքանչյուր գյուղում միջանի շուկակ կա, իսկ սակավահող գյուղերում գյուղական բնակչության մեծ մասն զբաղվում է այդ արհեստով:

Այդպիսի դեպքում շուկակները մանած են վերցնում վոչ միայն իրենց համագյուղացիներից, այլև հարեան գյուղերից: Մանր արդյունաբերությունն այստեղ, այնուամենայնիվ, մնում է դեռ վորպես արհեստ, քանի վոր աշխատանքը կատարվում է անմիջապես սպառողի համար:

Կոպիտ քաթան գործելը պենկայից (բույս) տիպիկ տնային վարձու արհեստ է, վորը թեև չի զարգանում, բայց չի յել կրճատվում զգալիորեն: Չնայած տեխնիկայի չափազանց պարզության, ձեռքի շուկակությունը շարուն

հակում և ապրել գյուղում՝ հենվելով մի կողմից ջուհա-
կի աշխատանքի չնչին վարձատրության, մյուս կողմից ել
այն հանգամանքի վրա, վեր գյուղացին գործվածքի նյու-
թեղենը արտադրում և սեփական տնտեսության մեջ և
վոչ թե փողով գնում: Մանածագործական արհեստի մյուս
տեսակները վատ դրության մեջ են: Այսպես, որինակ, մա-
լոռուսական գյուղում անկման յենթակա արդյունաբե-
րությունների թվին են պատկանում բրդե կտորներ, մա-
հուգ և այլն գործելը: Նման կտորները բավական թանգ
են գնահատվում արդեն և ձեռքով գործելու տեխնիկայի
պարզության պատճառով չեն կարողանում դիմանալ գոր-
ծարանային գործվածքների մրցմանը, և վերջիններս արագ
կերպով նրան դուրս են քշում ասպարեզից: Այդ վերջին
տեսակետից քիչ նշանակութուն չունի նաև վոչխարա-
բուծության անկումը գյուղերում, վորի շնորհիվ գյուղա-
ցին զրկվում և անհրաժեշտ հում նյութից:

Արտատնային վարձու արհեստը մոտ
վարձու արհեստ: անցյալում տարածված էր մեր գյուղե-
րում: Դրա ամենալավ որինակը կարող է ծառայել բուրդ
գզելը*: Գզրարները շրջում են գյուղերը, հաճախ հեռա-
նալով իրենց գյուղից հարյուր վերստ և ավելի, և բուրդ
են գզում հենց պատվեր տվողի տանը: Յերբեմն նրանք
ամբողջ խմբերով են դուրս գնում, յերբեմն առանձին-
առանձին, միայնակ: Այս արհեստն էլ է ընկնում շնորհիվ
բուրդ գզող մեքենայի մրցմանը, բայց գլխավորապես
վոչխարաբուծության անկման պատճառով:

Դերձակ: Դերձակությունը վարձու արհեստի այն
տեսակն է, վորը մասամբ արտատնային, մասամբ էլ
տնային բնույթ է կրում: Դերձակները յերբեմն աշխա-
տանք են վերցնում իրենց տանը կատարելու, յերբեմն էլ
շրջում են գյուղերը, աշխատանք վորոնում և աշխատում

պատվեր տվողի տանը: Վորովհետև պատրաստի հագուս-
տի գործածությունը մեր գյուղերում քիչ է տարածված,
իսկ ընտանիքում վարելը հետզհետե պակասում է շնոր-
հիվ մեծ ընտանիքի քայքայման և ընդհանրապես տնային
տնտեսության անկման, ուստի դերձակությունը պատկա-
նում է արագ զարգացող արհեստների թվին: Այդ աս-
պարեզում նկատելի յե նաև տեխնիկայի առաջադիմու-
թյուն. դերձակները և կար անողներն աշխատում են սո-
վորաբար կարի մեքենաներով:

Կոշակագործ: Զարգացող արհեստներից է նաև կոշակա-
րությունը, վորն իր տնտեսական կառուցվածքով մա-
սամբ տնային վարձու արհեստ է, մասամբ էլ ծախու:
Կոշակարները յերբեմն պատվեր տվողի բերած կաշվից
են կոշիկ կարում, հաճախ էլ իրենք են գնում կաշին ի-
րենց հաշվին և պատրաստած կոշիկները վաճառում շու-
կայում իրենց համագյուղացիներին կամ հարևան գյուղե-
րի գյուղացիներին: Ավելի շատ նրանք զբաղվում են մաշ-
ված կոշիկներ կարկատելով:

Տակառագործ: Զարգացող արհեստների թվին են պատ-
կանում շատ տեղերում նաև տակառագործությունը (մա-
սամբ տնային վարձու, մասամբ ծախու արհեստ), դար-
բնությունը (մասամբ տնային վարձու, մասամբ ծախու
արհեստ) և հյուսնությունը (արտատնային վարձու ար-
հեստ): Բրուտությունը մասամբ միայն արհեստ է (ծա-
խու), իսկ գլխավորապես տնայնագործություն է: Բրու-
տըն իր արգասիքները վաճառում է յերբեմն անմիջապես
սպառողներին. — սայլի վրա յե դարսում կժերն ու ա-
մանեղենը և շրջելով գյուղերը ծախում, իսկ հին ժամա-
նակ փոխանակում էր հաճարի և այլ հացահատիկների
հետ. — այս դեպքում նա գյուղական արհեստավոր է:
Բայց ավելի հաճախ, դժվարանալով այդ ձևով իր արգա-
սիքները վաճառել, նա ստիպված է լինում ծախել ապ-

*. Հայաստանում ավելի տարածված էր բամբակ գզելը:—Մ. Թ.:

Կենտրոնական Ռուսաստանում հաճախ ամբողջ ընդարձակ շրջաններ պարում են արտատնային պրոմիսլաներով: Այդ շրջանների համարյա բոլոր չափահաս տղամարդիկ ամառը հեռանում են զանազան աշխատանքների, և գյուղում մնում են միայն կանայք, յերեխաներն ու ծերունիները: Վերջին տասնամյակներում այդ յերեւոյթը չափազանց ուժեղացել է. գյուղացին չի կարողանում իր տանը, իր գյուղում հոգալ իր ապրուստը և ստիպված է լինում հեռանալ տնից յերկար կամ կարճ ժամանակով դրսում աշխատանք ճարելու: Միջանի նահանգներում, ինչպես Կոստրոմայի, Կալուգայի, Տվերի, Յարոսլավի նահանգներն են, դրսի աշխատանքի յեն դիմում գյուղական ազգաբնակչության մոտ $\frac{1}{5}$ մասը: Ուտարության դիմող գյուղացիները բազմազան աշխատանքներ են կատարում. ամենից շատ բանվորական ձեռքեր են գրավում զանազան

շինարարական պրոմիսլաները, հետո մեծ տեղ են ընդունում հենց գյուղական զանազան արհեստները, քիչ բանվոր ձեռքեր չեն գրավում նաև գործարաններն ու ֆաբրիկաները, առևտրական հիմնարկները և այլն:

Այդ տարագրութիւնը յուրահատուկ կնիք ե դնում
մեր գլուղի ամբողջ կազմի վրա: Շնորհիվ գլուղական
ազգաբնակութեան մշտական տեղափոխութիւններին, մեր
գլուղը քաղաքի և ընդհանրապես ամբողջ յերկրի հետ ա-
վելի ընդհանուր կյանքով ե ապրում, քան, որինակ, Արե-
մայան Յեվրոպայի գլուղը, ուր գլուղացին շատ քիչ դեպ-
քում ե թողնում աչն կտոր հողը, ուր նա ծնվել ե, և ուր
կենտրոնացած են նրա բոլոր շահերը: Մեր գլուղացին
մասամբ շնորհիվ այդ տեղափոխութեան, մասամբ ել այլ
պատճառներով ընդհանրապես բոլորովին այլ սոցիալական
տիպ ե ներկայացնում, քան Արեւմուտքի գլուղացին:

Տնայնագործա- Տնայնագործական արդյունաբերություն
կան արդյունա- ե կոչվում մանր արտադրությունը լայն
բերության և շուկայի համար: Նրա եյական տարբե-
Պրեվմուսիում: րությունն արհեստից այն ե, վոր արտա-
Ի՞նչ ե տնայնա- դրողի և սպառողի միջև տնայնագործու-
գործությունը: թյան դեպքում միշտ ել կանգնած ե նրանց
բաժանող միջնորդը (ապրանքառուն): Արդյունաբերու-
թյան ալս ձևը խիստ կերպով տարբերվում ե արհեստից
իր տնտեսական բնույթով, քանի վոր կապիտալիստա-
կան միջնորդի անհրաժեշտությունը շատ կամ քիչ չափով
ձևշում ե մանր արտադրողի ազատությունն ու ինքնու-
րոյնությունը:

Ինչպես առաջա- խոշոր արդյունաբերության տնային
ցավ օգտյա- սխտեմը զարգանում է XVIII դարում
գործուկյունը: Արևմտյան Յեվրոպայի բոլոր յերկրներում:
Նա առաջ յեկավ ժասամբ համքյարային արհեստից մի
շարք աննկատելի անցումներով,—այնպես վոր դժվար է
ասել, թե վորտեղ եր վերջանում համքյարային արհեստը

և վորտեղ սկսվում տնային սխտեմը, — մասամբ ել սե-
փական կարիքների համար աշխատող գյուղական տնային
արտադրությունից: Գյուղացիները, վոր սկզբում իրենց
ավելցուկն եյին ծախում շուկայում, սկսեցին վերջիվերջո
հատկապես վաճառելու համար աշխատել և իրենց ապ-
րանքները ծախել վորոշ առևտրականների, այսինքն դար-
ձան տնային բանվորներ: Դրա համար ել գյուղն արգա-
վանդ հող եր ներկայացնում արդեն տնային սխտեմի
զարգացման համար. բայց գյուղական արդյունաբերու-
թյունը դուրս եր համբարի իշխանությունից և ազատ
համբարային ճնշիչ կանոններից: Այդ պատճառով ել ա-
ռևտրականները, վորպեսզի խուսափեյին համբարի հսկո-
ղությունից, գյուղերին եյին բաժանում հում նյութը
մշակելու համար և այդպիսով գյուղում բոլորովին նոր
պրոմիսլաներ եյին ստեղծում, վորը և դարձավ տնային
սխտեմի առաջ գալու յերրորդ աղբյուրը:

Տնայնագործու- Չպետք ե կարծել, սակայն, թե ներկա-
թյա ն կենսու- յումս տնային սխտեմն արդեն ապրել ե
ն ա կ ու թ յ ա ն իր դարը և ել չի կարող մրցել կապիտա-
լաճառները: Լիստական գործարանի հետ: Ընդհակառա-
կը, հենց կապիտալիստական զարգացման նորագույն պայ-
մաններն իրենք միջանի դեպքերում զարկ են տալիս
կապիտալիստական արդյունաբերության այդ ձևի տա-
րածմանը: Այսպես, որինակ, դա մեծ չափով տարածված
ե Լոնդոնում, Բերլինում և այլ խոշոր քաղաքներում:
Անգլիայում այդ սխտեմը կոչվում ե «քրտինք քամելու
սխտեմ»:

Տնային սխտեմի ուժը ժամանակակից տնտեսական
կազմում նրա մեջ ե, վոր նա հնարավորություն ե տա-
լիս կապիտալիստին մաքսիմումի հասցնել բանվորի շա-
հագործումը: Բանվորը տնային սխտեմում միանգամայն
անոգնական ե կապիտալիստի հանդեպ: Բանվորները տա-
նը աշխատելով չեն կարողանում կազմակերպվել՝ իրենց

ընդհանուր շահերը պաշտպանելու համար, քանի վոր սո-
վորաբար իրար չեն ճանաչում: Բանվորների այդ անկազ-
մակերպ դրությունը շատ ձեռնտու չե կապիտալիստին.
դա հնարավորություն ե տալիս նրան աշխատավարձն
ըջեցնել մինիմումի, իսկ բանվորական որը հասցնել մաք-
սիմումի: Բացի դրանից, տնային սխտեմի դեպքում կա-
պիտալիստն ազատ ե բանվորների համար կացարաններ
շինելու և նրանց արտադրության գործիքներ մատակա-
րարելու ծախքերից. — նրա ծախքերն արտադրության
վերաբերմամբ միայն աշխատավարձն ե և հում նյութե-
ղենը: Պետք ե ավելացնել նաև, վոր տնային սխտեմի
դեպքում կապիտալիստն ապրանքի պահանջի ամեն մի
նվազման ժամանակ կարող ե կրճատել արտադրությունը՝
առանց աշխատանքի թողնելով իր բանվորներին. մինչ-
դեռ գործարանատերը նման դեպքում կորցնում ե իր տո-
կոսները պարապ կանգնած մեքենաների և շենքի պատ-
ճառով: Այսպիսով արդյունաբերական ճգնաժամի ամբողջ
ծանրությունը տնային սխտեմի դեպքում ընկնում ե բան-
վորների վրա: Վերջապես տնային սխտեմի դեպքում կապի-
տալիստը հնարավորություն ե ունենում խուսափել իրեն
նեղող գործարանային որենսդրության պահանջներից:

Մի խոսքով՝ տնային սխտեմի շահավետությունը,
կապիտալիստի տեսակետով, այն ե, վոր հնարավորություն
ե տալիս նրան բանվորների շահագործումը հասցնել ծայր
աստիճանի, և հենց այդ պատճառով ել այդ սխտեմը
այդպես կենսունակ ե, չնայած վոր այդ դեպքում ար-
տադրությունն անհրաժեշտորեն մնում ե մանր և տեխ-
նիկական տեսակետից չափազանց նախնական:

Այդ սխտեմի զլասակար կողմը կապիտալիստի հա-
մար այն ե, վոր հում նյութեղենը կարող ե փչացել, կամ
բանվորը կարող ե ծախել գործատիրոջից ստացած հում
նյութեղենը. մեկ ել այն, վոր կապիտալիստը հնարավո-
րություն չունի բարձրացնելու աշխատանքի արդյունա-

րելի յեր բաժանել յերկու շրջանի—հարավ-արևելյան և «մալոռուսական»:

Հարավ-արևելք. Արագորեն աճող և լայն զարգացման լյան օջախ: ամեն հնարավորություն ունեցող հարավ-արևելյան շրջանը ևս իր հերթին կարելի չե. բաժանել յերկու յենթաշրջանի.—Սարատովի, ուր բացի վերը հիշած պրոմիսլաներից աչքի յեն ընկնում նաև սարպինկա (կտոր) գործող, քամհար պատրաստող պրոմիսլաները և կաշեգործությունը. յերկրորդ՝ Ստալինգրադի յենթաշրջան, ուր լայն չափերով զարգացած է բրդեղեն գործելը:

«Մալոռուսական» շրջանը բաժանվում է կան օջախ: 4 մասի.—Վարոնսի, Պալտավայի, Չերնիգովի, ուր գոյություն ունի պարան գործելու պրոմիսլան, և Անդրգնեպրյան—հյուսիսում, ուր բավական մեծ չափով զարգացած է փայտագործությունը:

ԽՍՀՄ յեվրոպական մասի մնացած վայրերում աչքի ընկնող զարգացած պրոմիսլաներ չկան: Այդտեղի արդյունաբերողների գործունեությունը նեղ-տեղական բնույթ է կրում:

Սմալենսկ-Մա. Վերջին տարիներս Դնեպրի վերին հոգիլեվի օջախ: սանքի կողմերն սկսեց ձևավորվել մի նոր պրոմիսլային շրջան—Սմալենսկ-Մագիլևի շրջանը, վոր սկսեց արտահանել գլխավորապես փայտից պատրաստած իրեր և պարան:

Ըստ Ա. Ռերնիկովի

ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍՈՒՄ *

Տնայնագործությունն Անդրկովկասում թեև այնքան մեծ ծավալ չունի, վորքան Ռուսաստանում, այնուամենայնիվ նա մեծ տեղ է բռնում մեր տնտեսական կյան-

* Կարևոր համարեցինք բնագրին ավելացնել յերկու գլուխ—«Տնայնագործությունն Անդրկովկասում և Հայաստանում»:—Հ. Հ.:

քում: Տնայնագործության խոշոր նշանակությունն Անդրկովկասի համար ավելի ևս աչքի յե ընկնում, յերբ նկատի չենք առնում մեր իրականությունը.—հողի սակավ արդյունավետությունը, կլիմայական աննպաստ պայմանները գյուղատնտեսության տեսակետից մի շարք գավառներում, սակավահողությունը, խոշոր արդյունագործության բացը, հուժ ունեցողների առատությունը և այլն: Այս պայմանները թելադրում են բնակչությանը գյուղատնտեսությունից դուրս, մանավանդ ձմեռը, ունենալ ոժանդակ զբաղմունք, այսինքն պարապել տնայնագործությամբ: Նույնիսկ վորոշ վայրերում տնայնագործությունը դառնում է բնակչության գլխավոր զբաղմունքը: Այսպես, որինակ, հենց միայն Ղուբալի գավառում (Ադրբեջան) 1912 թվին 111 գյուղերից 97-ը, մոտ 40,000 հոգի զբաղվում էր գորգագործությամբ:

Համաշխարհային պատերազմը և նրան հոշորդող ազգամիջյան ու քաղաքացիական կռիվներն զգալի փնաս հասցրին Անդրկովկասի տնայնագործության: Տնայնագործներից շատերն իսպառ թողեցին իրենց զբաղմունքը հում նյութեղենի բացակայության կամ չափազանց թանկության պատճառով, վորմանք էլ շարունակեցին իրենց արհեստը պատվեր տվողի համար, նրա նյութեղենով, այսինքն դարձան տնային բանվոր: Խորհրդային իշխանությունը, սակայն, մեր տնտեսական կյանքի վերածնության և վերելքի ուրիշ գործոնների հետ միասին մեծ ուշադրություն դարձրեց նաև տնայնագործության վրա: Այժմ ամեն կերպ խրախուսվում է տնայնագործությունը՝ աշխատելով միաժամանակ կոոպերացման յենթարկել անհատ տնայնագործներին: 1924 թվի հետազոտությունը ցույց է տալիս, վոր Խորհրդ. Անդրկովկասի վեց գավառներում (Ղուբա, Ջելադ, Գյանջա, Դուշեթ, Լենինական և Գուլիսթայիս) հենց միմիայն դարբինների թիվը հասնում էր 1450-ի, իսկ յերկաթագործների թիվը՝ 66 ի:

Ինչ վերաբերում է տնայնագործության բազմազանության, պետք է ասել, Վոր Անդրկովկասում գոյություն ունի տնայնագործական արդյունաբերության մոտ 40 առանձին ճյուղ կամ հետևյալ հիմնական խմբերը—բրդի մշակում, մանածագործություն, բրդից (գորգի և շալի արտադրություն) և յետաքսից (զանազան կտորներ, թաշկինակներ, գուլպաներ), բրուտություն և փայտի մշակում:

Անդրկովկասյան Կենտրինական տվյալներով 1924—25 թվին Անդրկովկասում կար 41 411 տնայնագործ-արհեստային ձեռնարկ 67,263 տնայնագործ-արհեստավորով: Սակայն այդ թվի մեջ չեն մտնում այն տնայնագործները, վորոնք աշխատում են ձեռնարկներից դուրս, իրենց տանը: Այնպես Վոր հավանորեն տնայնագործ-արհեստավորների թիվը առնվազն յերկու անգամ ավելի շատ է Անդրկովկասում, քան ներկայացնում են Կենտրինական տվյալները:

Տնայնագործ-արհեստավորների վիճակի բարելավումը և տնայնագործության զարգացումը պահանջում են կոոպերացման յենթարկել անհատ տնայնագործներին: Արտերների, ընկերությունների և միությունների մեջ կազմակերպված տնայնագործները մի շարք արտոնություններ են ստանում թե հարկի, թե պատենտի և թե շենքի եժանության կողմից: Բացի դրանից, կազմակերպված տնայնագործներն ավելի հեշտությամբ և պետական տնտեսական մարմինների ոժանդակությամբ կարող են ձեռք բերել հում նյութ, վարկ և հնարավորություն շահավետ կերպով վաճառելու իրենց արտադրած ապրանքները: Մինչդեռ անհատ տնայնագործներն ստիպված են ընկնել մասնավոր կապիտալի ճանկը: Այդ տեժակետից շատ բան չե արված Անդրկովկասում: Արդրեշանում կոոպերացման են յենթարկված 3,701 հոգի 123 արտելում, Հայաստանում՝ 506 հոգի 36 արտելում, Վրաստանում՝ 664 հոգի 48 արտելում: Այսպիսով Անդրկովկասում գոյություն ունի ըն-

դամենը 207 արտել, Վոր ընդգրկում է 4871 տնայնագործ-արհեստավոր: Ուրիշ խոսքով՝ Անդրկովկասի տնայնագործ-արհեստավորների մի աննշան տոկոսն է միայն կազմակերպված կամ կոոպերացման յենթարկված: Այդ կողմին ներկայումս ավելի ուշադրություն են դարձնում համապատասխան մարմինները: Ներկայումս Անդրկովկասի բոլոր հանրապետություններում էլ կազմակերպված են տնայնագործ-արհեստագործական կոոպերացիայի կենտրոններ՝ Արդրեշանում-Ազսենեթբերլիզին, Հայաստանում—Հայտնարկոպը և Վրաստանում—Վրաց. տնարմիությունը: Ազսենեթբերլիզին միացնում է 123 արտել, Հայտնարկոպը՝ 36, և Վրտնարմիությունը՝ 44 արտել:

ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.

Սակավահողությունը, կլիմայական աննպաստ պայմանները, մանավանդ լեռնային գավառներում և խոշոր արդյունագործության բացակայությունն ավելի զգալի յե Հայաստանում, քան անդրկովկասյան մյուս հանրապետություններում: Այդ հանգամանքն ստիպել է Հայաստանի գյուղացուն իր ազատ ժամանակը նվիրել տնայնագործական արհեստների և դրանից ստացած յեկամուտով ծածկել իր բյուջեի բացը:

Սակայն Հայաստանի տնայնագործական արդյունաբերությունը մինչև որս էլ բավարար չափով չի ուսումնասիրված: Խորհ. Հայաստանի Կենտրինական տվյալներով 1925 թվին կատարեց մի հետազոտություն, Վոր դարձյալ Հայաստանի տնայնագործության ճիշտ պատկերը չի տալիս: Ըստ այդ հետազոտության ամբողջ Հայաստանում գոյություն ունի 7,929 տնայնագործական տնտեսություն 11,530 աշխատողներով, Վոր կազմում է չափահաս ազգաբնակչու-

թյան մոտ 3 տոկոսը: Տնայնագործ-արհեստավորների թվի տեսակետից առաջին տեղը պետք է տալ փայտի մշակության: Տնայնագործական արդյունաբերության այդ ճյուղն ամենից ավելի զարգացած է Դիլիջանի գավառում, շնորհիվ անտառին մոտ լինելուն: Համաձայն Կենտվիճվարի տվյալների այդ ամբողջ գավառում կա 21 տնայնագործական տնտեսություն 38 աշխատողներով: Սակայն, ըստ ուրիշ տվյալների («Экономический Вестник С. С. Р. Армении», № 4, 1926 թ., Ա. Սարուխանյանի հոդվածից), հենց միմիայն Դիլիջան գավառամասում, ուր այդ տնայնագործական արդյունաբերությունը կենտրոնացած է հին և նոր Դիլիջանում, Պողոս-Քիլիսա, Գոլովինո, Ղոշավանք և Ջարխեչ գյուղերում, կա 163 տնայնագործական տնտեսություն 173 աշխատողներով, այն ել միայն 4 գյուղում: Այսինքն տնայնագործների թիվը կազմում է չափահաս ազգաբնակչության ընդհանուր թվի 18,5%-ը:

Յերկրորդ տեղը տնայնագործական արդյունաբերության մեջ պետք է տալ մանվածագործության: Հենց միմիայն Լենինականի գավառի յերեք գավառամասի 21 գյուղերում հաշվում է 55 տնտեսություն, վոր զբաղվում է տնայնագործական արդյունաբերության այդ ճյուղով, վոր ավելի տարածվեց Հայաստանում շնորհիվ արտասահմանից յեկած թյուրքահայ գաղթականության:

Մանվածագործությունից հետո աչքի ընկնող տեղ են բռնել տնայնագործական արդյունաբերության ճյուղերից կաշեգործությունը, գորգագործությունը, ոճառագործությունը, վոսկերչությունը և այլն:

Գորգագործությունը վաղուց իվեր գոյություն ունի Հայաստանում և մեծ ել ապագա ունի, յեթե կանոնավոր հիմքերի վրա դրվի: Գորգագործությունն ավելի տարածված է Դիլիջանի գավառի Իջևան և Կարմիր-գյուղ գավառամասերում: Այդ յերկու գավառամասի հենց միայն

4 գյուղերում—Իջևան, Սև-Քար, Գյուլբենդ և Չայքենդ—գորգագործություն գիտեն մոտ 592 տնտեսություն: Բոլոր տնտեսությունների թիվը հաշվելով 1,222՝ տեսնում ենք, վոր այդ գյուղերի բնակչության 48%-ը ծանոթ է գորգագործության: Ճիշտ է, դրանք բոլորն ել գորգագործությամբ չեն զբաղվում: այսպես, 25—26 թվի ձմեռը 592 տնտեսությունից միայն 338-ը կամ 27,5%-ն եր զբաղվում գորգագործությամբ: սակայն կզբաղվեն, յեթե բավարար չափով և ձեռնտու գներով հում նյութ (բրդեղեն) տրամադրվի նրանց: Հենց այդ է պատճառը, վոր գորգագործությունը միջանի գյուղերում տնային արհեստի բնույթ է ընդունել: Իջևանում, որինակ, գորգագործ 39 տնտեսությունից 30-ն աշխատում եր պատվեր տվողների համար, նրանց նյութեղենով: Նույնը և Սև-Քարում, ուր գորգագործ տնտեսությունների կեսն իրենց հարուստ համագյուղացիների պատվերներով եր աշխատում: Միայն Կարմիր-գյուղ գավառամասի թուրքական գյուղերում է, ուր տնայնագործները շարունակում են աշխատել գլխավորապես իրենց սեփական հում նյութով՝ պակասը գնելով հարևան գյուղերից կամ անցնող քոչվորներից:

Բավական տարածված է Հայաստանում նաև կավի մշակությունը: Տնայնագործության այդ ճյուղը, վոր կոչվում է բրուտություն, մեր գյուղական տնտեսության անհրաժեշտ կավե ամաններ է պատրաստում: Մինչև այժմ ել Հայաստանի քաղաքներն ու գյուղերը գործ են ածում գինու կարասներ, զանազան ձևի և մեծության բղուղներ, կժեր, փարչեր, գավեր, խնոցիներ և այլն: Մի շարք գյուղերում կավից պատրաստում են նաև ջրի խողովակներ-բունդեր և քերամիտ:

Կավի մշակության գործում աչքի յե ընկնում Յուվա գյուղը Յերևանի գավառում, ուր գյուղական 392 տնտեսությունից 89—ը զբաղվում են կավե ամանների արտա-

դրությամբ: Յերևանի գավառում բրուտների թիվը հաս-
նում է 120-ի:

Սակայն պետք է նկատել, վոր բրուտությունը շա-
րունակվում է իր հին ձևով. նրա վորակը չի բարձրանում
շնորհիվ մի շարք հանգամանքների: Մեր բրուտները չինի
ամաններ չեն արտադրում, չնայած մեծ պահանջին: Նրանք
ծանոթ չեն նույնիսկ չինելու (глазуровка) արհեստին,
թեև Յուվալի կապի այդ տեսակետից մեծ հնարավորու-
թյուններ է տալիս:

Այսպես թեև տնայնագործությունը Հայաստանի գյու-
ղացու բյուջեյում խոշոր դեր է կատարում, հաճախ կազ-
մելով նրա գոյության գլխավոր աղբյուրը, բայց և այն-
պես նրա արտադրության վորակը չի բարձրանում կամ
շատ քիչ է բարձրանում: Դա ունի իր պատճառները,
վորոնց մեջ գլխավոր տեղը բռնում է անհատ տնայնագոր-
ծի անողնական վիճակը: Թե հում նյութ ձեռք բերելու, թե
արտադրելու, թե արտադրածը շահավետ կերպով ծախս-
լու գործում անհատ տնայնագործը անողնական է, մե-
նակ և յենթակա ապրանքառուի կամ շարչի առևտրակա-
նի ազդեցության: Նրան այդ վիճակից կազատի, իհարկե,
կոոպերացիան, հնարավորություն տալով նրան բարելա-
վելու իր աշխատանքը, արտադրության վորակը և տնտե-
սական վիճակը: Այդ խնդրով շահագրգռված է մեր բան-
վորա-գյուղացիական կառավարությունը, քանի վոր տնայ-
նագործությունը ներկայումս ուժանդակ է հանդիսանում
պետական արդյունաբերության և զարկ տալիս լեռերի
տնտեսական զարգացմանը: Դրա համար ել խորհրդային
իշխանությունը ամեն կերպ ընդառաջ է գնում տնայնա-
գործության զարգացմանը: Հայաստանում յերկու տարի
լե արդեն գործում է Հայաստանի Տնայնա-Արհեստագոր-
ծական Կոոպերացիան—«Հայտնարկոպը», և այդ կարճ
ժամանակամիջոցում կարողացել է բավական գործ կա-

տարել տնայնագործների կոոպերացման տեսակետից: Նա
միջև այժմս կարողացել է կազմակերպել հետևյալ ար-
տելները.

1. Զուլհակների	10 արտել,	113 անդամով
2. Վոսկերիչ փորագր.	2 »	13 »
3. Ծխախոտագործն.	1 »	8 »
4. Ոճառագործների	2 »	10 »
5. Լուսանկարիչների	1 »	5 »
6. Շաքարագործների	1 »	5 »
7. Յերշիկագործների	1 »	5 »
8. Մետաքսագործների	3 »	24 »
9. Գորգագործների	1 »	23 »
10. Հացագործների	1 »	5 »
11. Փայտագործների	5 »	196 »
12. Թղթագործների	1 »	5 »
13. Կաշեգործների	3 »	61 »
14. Դերձակների	1 »	5 »
15. Վարսավիրանների	1 »	5 »
16. Ճարտարարվեստի	1 »	10 »
17. Զեռագործի	1 »	13 »

Ընդամ. 35 արտել 506 անդամով:

«Հայտնարկոպը» նախաձեռնությամբ և կառավարա-
կան համառուսական մարմինների աջակցությամբ Հայաս-
տանի տնայնագործական արդյունաբերությունը զարգա-
նալու և բարձրանալու լայն հեռանկարներ ունի: Առան-
ձնապես ուշադրության արժանի յեն տնայնագործության
այն ճյուղերը, վորոնք պետական արդյունաբերության
լրացուցիչ մասն են կազմում և գյուղացու գոյության
գլխավոր աղբյուրը հանդիսանում*:

Հ. Հովսեփյան

* Փաստական և թվական տվյալները քաղել ենք Ա. Սարուխանյանի հոդ-
վածից («Ձեռնարկ. Вестник С. С. Р. Армении», 1926 թ., № 4) և որաթերթերից:

1. Ի՞նչ ենք հասկանում տնային արտադրությունն ասելով:
2. Տնտեսության վրձնը ձևին և հատուկ տնային արտադրությունը:

3. Կամ այժմ ել մեր գյուղերում տնային արտադրություն. և յեթե այո, ի՞նչ են արտադրում:

4. Մեր գեղարվեստական գրականության մեջ կամ հիշատակություն տնային արտադրության մասին (կարդալ խաչ. Աբովյանի «Վերք Հայաստանի»-ից համապատասխան հատվածը):

5. Ինչո՞ւ. քայքայվեց տնային արտադրությունը:

6. Ի՞նչ տարբերություն կա արհեստի և տնային արտադրության մեջ:

7. Հիշատակել մեր քաղաքներում և գյուղերում գոյություն ունեցող արհեստները:

8. Ի՞նչպիսի տարագիր արհեստներ կան մեր գյուղերում:

9. Բացատրել արհեստի, պրոմիսլաների (արհեստագործություն) և տնայնագործության տարբերությունները:

10. Հիշատակել մեկնում գոյություն ունեցող տնայնագործական արդյունաբերության ճյուղերը և բացատրել նրանց նշանակությունը:

11. Հայաստանի վրձնը շրջաններից են գնում գրսի աշխատանքների և գլխավորապես ո՞ւր են գնում (կարդալ գեղարվեստական գրականությունից համապատասխան հատվածներ):

12. Յերք կղաղարի կամ նվաղագույն չափերի կհասնի գրսի աշխատանքի գնալը:

13. Ինչո՞ւ Զանգեզուրն այժմ ավելի քիչ աշխատավորներ և ուղարկում Բագու, քան առաջ:

14. Ի՞նչ միջոցներով կարելի չե բարձրացնել տնայնագործական արդյունաբերությունը. կոոպերացիայի դերը և Հայտնարկոսպը:

15. Տնայնագործական և գործարանային արդյունաբերությունների տարբերությունը:

ՏՆԱՅԻՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ. ԱՐԻԵՍ. ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՄԻՋԵԿ ԻՆՊՈԳՐՈՒԹՅՈՒՆ — ԸՍՏ Մ. ՏՈՒՂԱՆ-ԲԱՐԱՆՈՎՍԿԻ:

Արդյունաբերության ձևերը	3
Տնային արտադրություն	3
Նրա զարգացման առաջին աստիճանները	4
Տնային արտադրության քայքայումը	5
Արհեստ	7
Արհեստի ձևերը	7
Արհեստի անկումը	8
Արհեստը Ռուսաստանում	10
Տնային շուկակությունից ինչպես առաջացավ արհեստը	10
Արտատնային վարձու արհեստ	12
Դերձակ	12
Կոշկակար	13
Տակառագործ	13
Արտատնային պրոմիսլաներ	14
Տնայնագործությունն Արևմուտքում	15
Ինչ և տնայնագործությունը	15
Ինչպես առաջացան տնային պրոմիսլաները	15
Տնայնագործության կենսունակության պատճառները	16
Տնայնագործություն և ֆաբրիկա	18
Տնայնագործությունը Ռուսաստանում	19

Ժամանակակից մեծ արդյունաբերությունը և
Մ. ՌԻՔՏԻԿՈՎԻ:

Կենտրոնական. արդյունաբերական շրջանի մասը արդյունաբերությունը	19
Հյուսիսային, հյուսիս-արևմտյան և հյուսիս-արևելյան շրջանները	21
Վոլգա-Ուկայի շրջան	25
Հարավ-արևելյան շրջան	23
Մալոռուսական շրջան	26
Սմոլենսկ-Մադելյովի շրջան	26
Տնայնագործական արդյունաբերությունը Հայաստանում	29

804

804-1

11

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0193439

28387